

TRẦN KIỂM

NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN CỦA

KHOA HỌC QUẢN LÝ GIÁO DỤC

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TRẦN KIỂM

**NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN CỦA
KHOA HỌC QUẢN LÝ GIÁO DỤC**

(In lần thứ tư)

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Mã số: 01.01. 606/1181. ĐH 2012

MỤC LỤC

Lời giới thiệu	5
Lời tác giả	8
Chương 1. Khái quát về quản lí giáo dục và khoa học Quản lí giáo dục	9
1.1. Định nghĩa "Quản lí giáo dục"	9
1.2. Các yếu tố của quản lí giáo dục	13
1.3. Bản chất quản lí giáo dục	13
1.4. Các tiêu chí cơ bản để quản lí giáo dục trở thành một khoa học – Khoa học Quản lí giáo dục	20
1.5. Đặc điểm và cơ cấu nội dung của khoa học Quản lí giáo dục	36
Chương 2. Quá trình quản lí giáo dục	40
2.1. Đối tượng quản lí giáo dục	40
2.2. Các chức năng quản lí giáo dục – Nội dung hoạt động quản lí giáo dục	43
2.3. Mục tiêu quản lí giáo dục	86
2.4. Động lực trong quản lí giáo dục	90
2.5. Nguyên tắc quản lí giáo dục	96
2.6. Phương pháp quản lí giáo dục	106
2.7. Công cụ quản lí giáo dục	112
2.8. Quản lí nguồn lực giáo dục	115
Chương 3. Quản lí nhà nước về giáo dục	141
3.1. Định nghĩa "quản lí nhà nước" và "quản lí nhà nước về giáo dục"	141
3.2. Nội dung quản lí nhà nước về giáo dục	142
3.3. Phân cấp quản lí giáo dục	143
3.4. Chính sách giáo dục	151
3.5. Chiến lược giáo dục	157
3.6. Dự báo giáo dục	160
Phụ lục	169
Chương 4. Đổi mới quản lí giáo dục	174
4.1. Giáo dục và quản lí giáo dục trước yêu cầu mới	174
4.2. Xu hướng đổi mới quản lí giáo dục và mô hình quản lí giáo dục trên thế giới	190

4.3. Quản lý sự thay đổi trong giáo dục	207
4.4. Đổi mới quản lý giáo dục ở nước ta	211
4.5. Quản lý chất lượng giáo dục	230
Chương 5. Lãnh đạo và Quản lý nhà trường	258
5.1. Quản lý nhà trường	258
5.2. Lãnh đạo nhà trường	259
5.3. Các nguyên tắc làm việc của hiệu trưởng	266
5.4. Công tác quản lý và lãnh đạo của hiệu trưởng nhà trường	269
5.5. Nhà trường hiệu quả	291
Chương 6. Lao động quản lý giáo dục	293
6.1. Khái quát về lao động quản lý giáo dục	293
6.2. Hiệu quả lao động quản lý giáo dục	299
Chương 7. Nghiên cứu khoa học Quản lý giáo dục	309
7.1. Sự cấp bách của việc nghiên cứu khoa học Quản lý giáo dục	309
7.2. "Tam giác" hình thành khoa học Quản lý giáo dục	310
7.3. Cán bộ quản lý giáo dục nghiên cứu khoa học Quản lý giáo dục	313
7.4. Nghiên cứu đề tài quản lý giáo dục đối với nghiên cứu sinh và học viên cao học	319
7.5. Sử dụng Thống kê toán học trong nghiên cứu quản lý giáo dục	329
Tài liệu tham khảo	342
Danh mục công trình khoa học đã xuất bản	348
Phụ lục	349

LỜI GIỚI THIỆU

Tôi rất hân hạnh và vui mừng được viết mấy lời giới thiệu cuốn sách này của PGS.TS. Trần Kiểm, trước hết vì các bạn sinh viên, học viên cao học, nghiên cứu sinh chuyên ngành Quản lý giáo dục và cả những người nghiên cứu, chỉ đạo thực tiễn có thêm một cuốn sách để học tập, nghiên cứu. Như các bạn biết, vấn đề sách – giáo trình, chuyên khảo, tham khảo, v.v... ở các trường đại học của chúng ta đang là vấn đề nổi cộm, bức xúc: đang thiếu rất nhiều, nhất là khi chuyển sang dạy và học theo tín chỉ, có đủ sách, tài liệu, thiết bị giảng dạy, học tập là điều kiện tối thiểu đầu tiên.

Khi đọc cuốn sách này, riêng tôi, và chắc cả các bạn đồng nghiệp của tác giả, cảm thấy vui mừng hơn, vì Khoa học giáo dục (KHGD) nước nhà, tuy đã có tuổi khoảng nửa thế kỷ, nhưng chưa phát triển lắm, các công trình nghiên cứu không nhiều, từ đó sản phẩm còn quá ít ỏi. Cuốn sách các bạn cầm trong tay là một đóng góp rất quý báu vào lĩnh vực khoa học ngày càng có vị trí xứng đáng trong xã hội.

Những vấn đề cơ bản của Khoa học Quản lý giáo dục là cơ sở cần nắm để đi vào học tập, chỉ đạo, nghiên cứu các chuyên ngành Giáo dục học và Quản lý giáo dục. Học và đọc sách này, chúng ta có thể lĩnh hội được những hiểu biết chung (khái luận) về phương pháp luận mácxít, tư tưởng Hồ Chí Minh, các cách tiếp cận hiện đại, ví dụ, sơ đồ PERT, 5 tiêu chuẩn SMART, thang bậc nhu cầu do Maslow đề ra, các giá trị ảnh hưởng đến đời sống tình cảm – xúc cảm của người quản lý do Herzberg đề xuất, quản lý theo chất lượng “Tiêu chuẩn TQM”, ISO 9000, vòng tròn Deming, v.v...; hơn nữa, có cả chút ít triết lý phương Đông, các bạn sẽ thấy rất lí thú và bổ ích. Công việc quản lý nói chung, quản lý giáo dục (QLGD) nói riêng là một loại công việc đầy hấp dẫn. Khoa học Quản lý giáo dục cũng có sức lôi cuốn không ít người. Từ sau Đại chiến thế giới thứ II (1945), nhất là từ thập kỉ 70 – 80 của thế kỉ trước, người ta rất chú ý tới năng lực quản lý (quản trị), công việc quản lý mang lại hiệu suất công tác, năng suất lao động rất rõ, được coi như một loại lao động thực thụ.

Đặc trưng của một khoa học là hệ thống khái niệm, các thuật ngữ trong tác phẩm này được trình bày khá cặn kẽ, đầy đủ; đặc biệt, nhiều khái niệm, thuật ngữ được tóm tắt trong các bảng, các sơ đồ, mở đầu bằng sơ đồ “Các yếu tố quản lý giáo dục”, bảng “Cơ cấu nội dung Khoa học QLGD”, “Hệ thống QLGD”, “Chu trình quản lý”..., rồi sơ đồ “Lập kế hoạch chiến lược”,

“Hoạch định”, “Ra quyết định”, “Quản lí nhân sự”..., nhất là sơ đồ “Các nhân tố ảnh hưởng đến cơ chế QLGD”, “Bộ ba văn hoá quản lí”, “Mô hình Likert”, “Sản phẩm của nhà trường theo ba cấp độ”, v.v...

Qua nội dung bảy chương sách, bạn đọc có thể thu lượm được những kiến thức cơ bản, hiện đại, thực tiễn về Khoa học Quản lí giáo dục, như đại cương về quản lí và quản lí giáo dục, quá trình quản lí giáo dục, quản lí nhà nước về giáo dục, đổi mới quản lí giáo dục, quản lí và lãnh đạo nhà trường, lao động quản lí giáo dục,... được tác giả trình bày một cách hệ thống và sâu sắc. Tôi rất hài lòng về kết quả này của tác giả.

Khoa học Quản lí giáo dục cũng như một số khoa học xã hội khác, có một đặc điểm là rất coi trọng nghiên cứu thực tiễn, đúc rút kinh nghiệm, rút ra những bài học – coi đây là một con đường xây dựng và phát triển khoa học. Trong công trình này, các bạn sẽ thấy được kinh nghiệm phát triển giáo dục Việt Nam Dân chủ Cộng hoà, rồi Cộng hoà XHCN Việt Nam, từ triết lí giáo dục (Đường lối giáo dục của Đảng CSVN) cho đến Kinh nghiệm Bắc Lí (Hà Nam), Bài học Cẩm Bình (Hà Tĩnh), mô hình “8T” quản lí giáo dục của chính tác giả sách này. Giáo dục là phạm trù chung của nhân loại, cho nên người QLGD chẳng những quan tâm đến lịch sử và kinh nghiệm phát triển giáo dục của đơn vị, địa phương, đất nước mình, mà còn phải chú ý nghiên cứu kinh nghiệm của nước ngoài, như sách này đã chỉ ra cho chúng ta. Các bạn có thể biết được ít nhiều kinh nghiệm về quản lí giáo dục của một số nước: Nga, Mĩ, Pháp, Nhật, Hàn Quốc... rất đáng quan tâm suy xét, tham khảo, vận dụng vào hoàn cảnh cụ thể của nước ta.

Theo kết luận chung của KHGD, từ năm 1985, ở nước ta, chương trình và sách giáo khoa quy định có ba thành phần: tri thức, kĩ năng, thái độ. Gần đây, có nhiều tác giả bổ sung thành phần “giá trị”, có thể ghép với thành phần “thái độ”. Cuốn sách này đã mang đến cho người đọc cả tri thức, như trên vừa giới thiệu, và có hướng tới hình thành và phát triển kĩ năng, thái độ, giá trị về QLGD cho người đọc sách; nhiều chỗ đã chỉ ra rất cụ thể các bước đi (quy trình) tiến hành từng công việc cụ thể (hành động, hành vi) trong QLGD, từ hoạch định chiến lược đến kế hoạch công tác, quản lí từng lĩnh vực, như tổ chức, nhân sự, tài chính và các nguồn lực khác.

Cuối sách, tác giả đã hướng dẫn nghiên cứu sinh tìm hiểu khoa học Quản lí giáo dục thông qua các gợi ý cụ thể về đề tài, vạch kế hoạch và phương pháp nghiên cứu... rất có ích cho người học. Cả thư mục tài liệu

tầm khảo cũng rất phong phú, khá đầy đủ, thuận lợi cho tất cả những ai muốn nghiên cứu khoa học này.

Nói tóm lại, sách “**Những vấn đề cơ bản của Khoa học Quản lí giáo dục**” được biên soạn rất công phu, sáng tạo, thật sự đáng trân trọng. Tôi đánh giá rất cao công lao đóng góp của PGS.TS. Trần Kiểm qua sách này cùng một số tác phẩm khác của tác giả (*Khoa học quản lí giáo dục: một số vấn đề lí luận và thực tiễn; Tiếp cận hiện đại trong quản lí giáo dục; Khoa học quản lí nhà trường phổ thông, v.v...*) vào sự nghiệp khoa học giáo dục nước nhà. Nhân đây, xin được nhắn nhủ với các bạn học, đọc cuốn sách này: mong các bạn hãy tiếp nối những người đi trước đưa Khoa học Giáo dục Việt Nam tiến lên tầm cao mới, đáp ứng đòi hỏi của thời đổi mới, mở cửa, hội nhập, đưa nước ta thành nước phát triển, công nghiệp hoá theo hướng hiện đại.

Hà nội, 20-2-2008

Giáo sư, Viện sĩ Phạm Minh Hạc
Nguyên Bộ trưởng Bộ Giáo dục

LỜI TÁC GIẢ

Tôi viết cuốn sách này với mong muốn coi nó vừa mang tính cơ bản, hệ thống và nâng cao dành cho người học (đại học và sau đại học), vừa mang tính cập nhật, thực tiễn và hiện đại dành cho người nghiên cứu và chỉ đạo giáo dục. Nếu mong muốn này không thực hiện được thì đó là do trình độ còn hạn chế của người viết. Rất mong bạn đọc thể tất.

Cuốn sách này là kết quả của sự kế thừa và phát triển nội dung của những cuốn sách về Quản lí giáo dục do tôi viết và đã xuất bản trước đây, phần nữa là sự vay mượn ý tưởng hoặc nội dung của các tác giả trong và ngoài nước.

Nhân đây, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành các tác giả đó – những người thầy, người anh và đồng nghiệp hết sức quý mến của tôi.

Tôi đặc biệt bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc GS.VS. Phạm Minh Hạc (Nguyên Bộ trưởng Bộ Giáo dục) đã dành cho tôi tình cảm ưu ái viết Lời giới thiệu cuốn sách này.

Tôi cũng xin chân thành cảm ơn PGS. TS. Bùi Minh Hiền, PGS. TS. Nguyễn Xuân Thúc và cán bộ Khoa Quản lí Giáo dục, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội đã động viên và tạo điều kiện cho tôi viết cuốn sách này.

Chắc chắn đây chưa phải là tất cả những vấn đề về Khoa học Quản lí Giáo dục và không tránh khỏi thiếu sót về nội dung và hình thức thể hiện cuốn sách. Tôi mong nhận được sự góp ý chân tình của bạn đọc.

Xin trân trọng cảm ơn.

Điện thoại tác giả
ĐD: 0913 51 51 20
(04) 852 59 72

Hà Nội những ngày giáp tết Mậu Tý – 2008
Tác giả